

Діяльність кожного ВНЗ передбачає поєднання трьох основних напрямів: «освіта», «наука» і «продукування новацій». Безумовно, що між цими напрямками існує певна залежність і взаємозумовленість, яка формує цілісну систему причинно-наслідкових зв'язків. Так, рівень «наука» значною мірою детермінується рівнем «освіта», який сформувався в цьому вищому навчальному закладі. Це пояснюється тим, що висока «концентрація» науково-педагогічних працівників, а також наявне організаційне, інституційне та інформаційне забезпечення створюють усі необхідні умови для активної та ефективної наукової діяльності ВНЗ. З іншого боку, своєрідним кількісним показником результативності науково-дослідної роботи, яка здійснюється у вищому навчальному закладі, виступає третій напрям його діяльності – «продукування новацій». Тобто рівень «якості науки», який досягнуто в тому чи іншому ВНЗ, детермінує рівень напрямку «продукування новацій». При цьому слід зауважити, що рівень напрямку «продукування новацій» характеризується як кількісними характеристиками (кількість завершених розробок, виготовлених експериментальних і дослідних зразків, отриманих свідоцтв на винаходи, ліцензій, патентів тощо), так і якісними: кожне нововведення характеризується рівнем його інноваційності.

Окреслені залежності між основними напрямками діяльності ВНЗ формують цілісну ієрархічну систему рівнів: 1-й рівень – рівень «освіта»; 2-й рівень – рівень «наука»; 3-й рівень – «продукування новацій». При цьому очевидним є той факт, що між зазначеними рівнями існують не тільки прямі зв'язки, але й так звані «додаткові зворотні зв'язки», тобто результати діяльності вищого навчального закладу за третім напрямом – напрямом «продукування новацій» – неодмінно впливають і на його другий напрям – рівень «наука», відповідно посилюючи або послаблюючи цей напрям. Аналогічна залежність існує також між другим і першим рівнями: «наука» – «освіта». Іншими словами, успіх або неуспіх ВНЗ у продукуванні новацій неодмінно впливає як на рівень науки, так і на якість освіти в цьому навчальному закладі, відповідно підвищуючи або знижуючи їх. Така ієрархія складових ВНЗ багатьма науковцями трактується як його інноваційний потенціал [4].

Дотримуючись такого підходу, можна зробити деякі висновки:

1. Необхідною умовою формування інноваційного клімату вищого навчального закладу є виражена наявність у його діяльності трьох складових: «освіта», «наука» і «продукування новацій».
2. Достатньою умовою створення інноваційного клімату ВНЗ є виражена розвиненість, збалансованість та активна взаємодія зазначених складових, необхідний рівень яких визначається наявністю стійкої системи вертикальних активних зв'язків між ними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аврелий М. Размышление / М. Аврелий. – Тула, 1882. – 190 с.
2. Борисова С.В. Проблеми формування і розвитку професійних якостей майбутнього педагога у вищому навчальному закладі / С.В. Борисова // Вісник Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького. – Серія : Педагогічні науки. – Вип. 149. – Черкаси, 2009. – С. 97-99.
3. Владимиров А.И. Об инновационной деятельности вуза : [монографія] / А.И. Владимиров. – М. : ООО «Изд. Дом НАДРА», 2012. – 72 с.
4. Вовканич С.Й. Соціогуманістичний контекст наукомісткої економіки інноваційного суспільства / С.Й. Вовканич // Економіка України. – 2005. – № 3. – С. 42–48.
5. Гречаник Б.В. Інноваційноспрямований розвиток підприємств: організаційно- економічні аспекти : [монографія] / Б.В. Гречаник. – Львів : Ін-т регіон. досліджень НАН України; Івано-Франківськ: Західноукраїнський економіко-правничий університет; Івано-Франківськ : ПП «Супрун», 2007. – 187 с.
6. Барбаш В.А. Інноваційне середовище на базі університету дослідницького типу / В.А. Барбаш, К.О. Бояринова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.v.gov.ua/e-journals/PSPE/2008-2/Boyarinova_208208.htm.

УДК 374.1

Левченко Т. І.

професор кафедри психології і педагогіки
Київського національного лінгвістичного університету

САМОРОЗВИТОК СУБ'ЄКТА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті аналізуються проблеми саморозвитку, самовдосконалення, трансформації, самомотивації студента в освітньому процесі.

Ключові слова: саморозвиток, самовдосконалення, трансформація, самомотивація.

Левченко Т. І. Саморазвитие субъекта в процессе обучения. В статье анализируются проблемы саморазвития, самосовершенствования, трансформации, самомотивации студента в процессе обучения.

Ключевые слова: саморазвитие, самосовершенствование, трансформация, самомотивация.

Levchenko T. Selfevolution of person in the process of training. The article analyzes problems of selfevolution, selfcultivation, self-realization, selfmotivation of subject in the process of training.

Key words: selfevolution, transformation, selfcultivation, selfmotivation.

Особистість не є застиглою реальністю чи сумою певних характеристик, вона постійно знаходиться у безперервній еволюції своїх якостей завдяки прагненню до саморозвитку, самоактуалізації. Ідеї «самості», самовдосконалення, самоефективності, самоорганізації, саморегулювання, самоповаги, самоусвідомлення, самостимулювання, самомотивації, самоаналізу, самопізнання посідають значне місце в теоріях саморозвитку та акмеології. Потреба в саморозвитку суб'єкта навчання є показником особистісної зрілості і умовою її досягнення. Як вважав К. Роджерс, ефективними інструментами саморозвитку є перехід від відчужених значень до особистісних смислів, цінностей, емпатичне співпереживання, конгруентне самовираження, відкрита поведінка [3].

А. Маслоу і К. Роджерс наголошували на тому, що людина сама повинна взяти на себе певну відповідальність за те, що вона робить, за свій розвиток, самостійно повинна знаходити вихід зі складних ситуацій, визначати сенс свого життя загалом. На їхню думку, нав'язати або сформувати все це неможливо. Необхідно створити умови для саморозвитку, надати особистості підтримку і допомоги в цьому процесі, але в жодному випадку не нав'язувати їй цінності і якісь трафаретні шляхи просування уперед, навіть якщо останні були для когось достатньо ефективними.

Саморозвиток – це інтеграція позитивного досвіду, це розвинута моральна самосвідомість, відповідальність за власні дії і вчинки, саморегулювання за допомогою самоспостереження, самооцінювання, усвідомлення власної самоефективності. Саморозвиток – це вміння вибудовувати власну поведінку, створювати інтелектуальну напругу, дотримуватися етичних правил взаємодії з оточуючими, ставити перед собою дальні цілі і їх досягати, породжувати нові ідеї та інтелектуальні операції, розвивати когнітивні здібності, пам'ять і різні види мислення. Саморозвиток – це самоуправління з намірами змінити у себе деякі якості відповідно до соціальних та індивідуальних цінностей, інтересів, потреб, це певний тип дій і ставлень до самого себе і власного майбутнього.

Саморозвиток – це здатність до самоорганізації, самодетермінації, самоуправління, до усвідомлення власних недоліків, незнань, невмінь, до самопізнання та самосприйняття, до перетворення енергетичного потенціалу у позитивну енергію, до вибудовування власної поведінки, до інтелектуальної напруги, до розширення самосвідомості, до саморефлексії, самопідкріплення, самостимулювання, самомотивації, самоактуалізації.

Саморозвиток – це усвідомлення власних умінь вибудовувати поведінку, яка веде до успіху, розширення власної компетенції, необхідності бути тим, ким ти бажаєш стати, це пошук сенсу життя і діяльності, якою займаєшся, це активний процес становлення, в якому суб'єкт бере на себе певну відповідальність за планування розвитку свого життя.

Інтегруючи різні погляди і підходи вчених, можна зробити узагальнення, що саморозвиток – це трансформація «Я – концепції», центрування не на засобах, а на цілях, розширення самосвідомості, усвідомлення сенсу життя і діяльності, формування образу самого себе, об'єктивної самооцінки, об'єктивного уявлення про себе, це розвиток людиною власного «Я», своєї духовної сутності, власних стратегій, особистісного самопрограмування, власної системи «правил життя», внутрішнього світу особистості.

Джерелами саморозвитку є суперечності внутрішнього світу людини, що породжені потребами і можливостями їх задоволення, бажаннями, прагненнями, реальними здібностями особистості.

Рушійними силами саморозвитку є:

- усвідомлення неспівпадання «Я-ідеального» та «Я-реального»;
- боротьба мотивів;
- подолання суперечностей між цілями і засобами їх досягнення, між тенденціями свідомості до мінливості та до стереотипності; між цілями і неможливістю їх досягнень, між прагненнями і можливостями суб'єкта, між сформованим пізнавальним інтересом і рівнем розвитку особистості, недостатнім для задоволення цього інтересу.

Без сумніву, саморозвиток є глибинною конструкцією становлення і постійного удосконалення зростання, поглиблення людського в людині. Базова реальність саморозвитку: освіта через діяльність, опанування логіки мислення, пошукових, творчих, навчальних, організаційних, аналітичних, інтенціональних засобів, моральних норм, естетичної виразності. Саморозвиток особистості диктується об'єктивною необхідністю постійного оновлення, творчого опанування знань, процесом її поступу в царині пізнавальних здібностей, загальної культури, соціальної зрілості, професійної мобільності. Саморозвиток аналізується дослідниками з точки зору найрізноманітніших підходів, зокрема, культурологічного, аксіологічного, епістемологічного, антропологічного, діяльнісного.

У саморозвитку особистості виділяються три компоненти саморегуляції поведінки: самоспостереження, самооцінка і самозвіт. Саморегуляція відбувається за допомогою самоспостереження, самооцінювання, самоконтролю, коли індивід привчається самостійно шукати дані, інформацію, сам намічає цілі, розробляє програми і тактику їх реалізації, розвиває пізнавальні інтереси, потреби набувати знання самостійно, без спеціального стимулювання і підкріплення з боку викладача. За допомогою власної інтелектуальної активності і саморегуляції студент створює орієнтири для майбутньої діяльності. Ситуації вільного альтернативного вибору студента дають йому змогу для самодетермінації навчальної діяльності.

Стимулом у саморозвитку виступає неосвіченість, незнання, які є методом до знаходження нового і до самостійного оволодіння інформацією, знаннями, важливими структурними схемами, що існують між

поняттями, їх об'єднання у нелінійні структури. Стимулом виступає здатність суб'єкта до порівняння нових знань з існуючими.

Представники психолого-когнітивних теорій саморозвитку вважають, що витіснення попередніх знань забезпечує функціонування нових. Попередні знання – єдиний спосіб входження до системи знань і набуття наукового досвіду суб'єктом учіння, але для саморозвитку необхідно відступити від своїх усталених переконань.

Коли сталі і попередні знання знаходяться у стані поглиблення і суперечностей, це сприяє народженню іншої ментальності особистості, наближаючи її знання до реальної дійсності. Так, особистість, використовуючи попередні знання, опановує нові всупереч попереднім і стимулює інтерес до власного інтелектуального самовдосконалення. Нові знання інтегруються в інтелектуальний досвід суб'єкта, формується складна сфера наукового зростання особистості, відбувається конфлікт усталених знань з новими та вироблення нових понять, численних інтелектуальних операцій, спонтанних знань. Завдяки системі прийняття нових знань відбувається саморозвиток, трансформація суб'єкта навчання. Нові спонтанні знання виникають як результат взаємодії суб'єкта учіння з його новим оточенням, новою інформацією, науковими знаннями, що надаються. Наукові знання – це безкінечна еволюція та саморозвиток за допомогою мобілізації думок, розвитку логіки, різних видів мислення та критичного аналізу своїх попередніх знань і досвіду. Саморозвиток студента відбувається у взаємодії його попереднього досвіду і сприйнятого, зашифрованого у нових знаннях. Створюються нові моделі, які інтегруються у нові структури свідомості студента, тому необхідно стимулювати студента до удосконалення структури його знань, акцентувати його увагу на важливості структурних схем, які існують між поняттями.

Здобування вищого рівня знань повністю залежить від особистісного інтересу суб'єкта учіння. Йому необхідно розвивати власну практику наукового пошуку, потребу в знаннях, у їх самоздобуванні, самовиборі, у самостворенні нових структур знань, у виробленні самостійних індивідуальних творчих дій, моделей для зв'язку попередніх і набутих знань, впливати на механізми вироблених знань. Роль педагога полягає в тому, що він проектує майбутнє студента, підтримує бажання самовдосконалення, розвиток внутрішніх резервів студента, його інтелектуальний, естетичний, моральний, духовний досвід. Викладач формує у студентів досвід нового інформативного мислення і власних передбачень, допомагає виробити власні когнітивні стратегії, розвивати самостійне мислення.

Дидактика без самостійної думки суб'єкта учіння деградує. Необхідно навчити суб'єкта учіння перетворювати знання в духовну цінність, підживлювати розкидані неупорядковані знання, використовувати попередні і набуті знання для самоучіння, яке розглядається як глибинне усвідомлення творчої дії з оволодіння способами пізнавальної і освітньої діяльності, тому що попередньо не сформовані навички і вміння можуть стати епістемологічними перешкодами до всіх ментальних змін.

Необхідно дати студентові свободу функціонування в усій повноті його природних здібностей до опанування знань і вияву різноманітних творчих нахилів, стимулювати цікавість, посилювати у нього віру в себе, заохочувати його до вибору численних цілей, до їх досягнення та повної реалізації своїх власних цілей, інтересів і здібностей, які допомагають успішно виконувати діяльність, швидко оволодівати знаннями, уміннями, навичками. Саморозвиток суб'єкта вважається можливим за наявності орієнтації на систему власних цінностей, цілепокладання, можливості передбачення результатів власної поведінки, володіння численною кількістю когнітивних операцій.

Саморозвиток є глибинною конструкцією становлення, постійного удосконалення, зростання, процесом поступу в царині когнітивних здібностей, які розвиваються у людини впродовж життя. До когнітивних здібностей належать: конвергентні, категоріально-логічні, перцептивні, мнемічні, здібності до розширення можливостей власного інтелекту, обсягу оперативної і довготривалої пам'яті, виявлення різного роду зв'язків і співвідношень, комбінування елементів проблемної ситуації. Саморозвиток забезпечується інтелектом суб'єкта учіння, який здатний бути мотивованим, керуватися новими знаннями, бути самокритичним, враховувати оцінювання себе іншими, вміти встановлювати зв'язки між окремими компонентами, володіти величезною кількістю понять, концептуальними знаннями, операціями аналізу, синтезу, систематизації, узагальнення, класифікації, аргументування. Осмислюючи власну освітню діяльність, суб'єкт повинен акцентувати увагу як на знаннях, так і на структурі самої діяльності.

У сучасних психологічних дослідженнях підкреслюють роль образу «Я» як узагальненого механізму саморегуляції і саморозвитку особистості. Ступінь усвідомлення студентом якостей і особливостей власного «Я» може служити показником успішності його саморозвитку. Об'єктивний образ «Я» забезпечує ідентифікацію, особистісну відповідальність, вибірковість самосприйняття, оцінний зміст своїх різноманітних характеристик. Я-концепція – це сукупність установок, відчуття власної цінності. Негативна «Я-концепція» – це негативне ставлення до себе, неприйняття себе, відчуття своєї неповноцінності. «Я-концепція» складається з уявлень про власні характеристики та здібності, пов'язана з об'єктами, діями, цілями, ціннісними орієнтаціями, самоаналізом як результатом реакцій на самого себе. Усе це формує установки на саморозвиток як власне самовдосконалення. К. Роджерс вважає, що особистість є не лише моделлю досягнутого рівня розвитку, а й потенційною подальшого саморозвитку [3].

У процесі саморозвитку суб'єкт має сприймати себе внутрішньо тотожним самому собі, диференціювати власне «Я-ідеальне» і «Я-реальне», сформувати образ себе, що склався в минулому і

змається з майбутнім, бути впевненим у тому, що вироблена ним внутрішня цілісність буде прийнята іншими, а внутрішні і зовнішні плани його діяльності узгоджуються між собою.

Комплексний підхід до «Я», яке розвивається, включає такі обов'язкові компоненти: смислові структури та системи, гнучке використання інтелекту, формування об'єктивних уявлень про себе, які не вступають у суперечність, формування інтегрованого почуття власного «Я» (поганого, гарного, доброго), ядра «Я», об'єктивно ментально представленого «Я», осмислення власного «Я» і його дій, свідоме управління самим собою, автономність, прояв автономної свідомості, усвідомлення себе, своїх невмінь і незнань, позитивні приклади інших, самодисципліна та самоорганізація, емоційне сприйняття самого себе, самооцінка. Необхідною є нерозривність почуття власного «Я» у процесі саморозвитку. Якщо суб'єкт здатний боротися з труднощами, вирішувати самотійно численні проблеми, вибудовувати власні життєві стратегії, унікальні стилі життя, консолідує ближні і дальні цілі, знаходить способи їх досягнення, демонструє тотожність і цілісність, здатний до міжособистісного спілкування, його саморозвиток характеризується повним взяттям влади над собою.

Психолого-педагогічні теорії розглядають роль самостимулювання і самомотивації в процесі саморозвитку суб'єкта. На погляд Дж. Мак-Клеланда, В. Аткинсона, Д. Мюррея, К. Мадсона, спонукачними стимулами в процесі саморозвитку можуть виступати: знання, теорії, факти, цінності, почуття самоповаги і самоцінності, престиж, соціальне схвалення, самотійне мислення, здатність до самовираження, задоволення від процесу пізнання, отримання високого результату діяльності, значущість діяльності для індивідуума, новизна інформації, бажання оволодіти новими знаннями, складним, незрозумілим матеріалом, здатність зрозуміти думки, ідеї, підходи, погляди інших, які приваблюють своєю незвичайністю, оригінальністю.

Мотивація надає динамічну силу таким пізнавальним процесам, як мислення, планування, наміри, здатність до абстрагування, рефлексії, аргументації, узагальнення, самотійного пошуку, оволодіння інформацією, її кодування і декодування, теоретичне осмислення понять, законів, категорій, здатність до напруженої інтелектуальної діяльності, до моделювання, до породження власних текстів, допитливість, дослідницький рефлекс.

У процесі самомотивації формуються мотиви власного росту та самовдосконалення, відбувається самоусвідомлення власних незнань, невмінь, неволодіння величезною кількістю методів. Мотиваційна саморегуляція суб'єкта допомагає організувати діяльність таким чином, щоб реалізувались його мотиви, життєдіяльність, наміри, проекти, спонукання. Мотивація організує лінії самореалізації особистості, сприяє стабілізації напрямів діяльності навіть тоді, коли не всі намічені цілі реалізуються, а дії виконуються. Мотиваційні процеси розвиваються у двох напрямках: екстенсивному та інтринсивному. При екстенсивному напрямі суб'єкт розширює свої контакти зі світом, з іншими, він відкритий для нового досвіду, майбутнього, здатний до трансформації. Параметр інтринсивності має глибинні виміри, які пов'язуються з вищими потребами, інтересами, життєвим змістом. Це підвищує самооцінку суб'єкта, а позитивне схвалення самого себе сприяє процесу самомотивації.

Самомотивація – це пошук зовнішніх джерел активності, енергії, ідей, думок, нових видів діяльності. Самомотивація – це постійні мозкові тренінги, необхідні для підвищення мозкової активності, коефіцієнта інтелекту, розвитку різних видів інтелекта: логічного, лінгвістичного, кінетичного, міжособистісного, концептуального, компонентного, експериментального. Це дає можливість ставити перед собою складні, завищені, віддалені і ближні цілі, бути високо мотивованою людиною, яка живе творчим життям, здатна досягати максимальної самореалізації і самоефективності, підвищувати інтелектуальну мотивацію та нести відповідальність за свої дії і діяльність. Самомотивація – це постійна трансформація особистості, штурм власного мозку з метою виявлення творчих, мотивуючих ідей і нестандартних рішень, нетривіальних дій і їх комбінацій, вихід за межі стереотипів мислення, максимальна напруга власного біокомп'ютера-мозку, це чітка візуалізація дальніх, ближніх, довгострокових, проміжних цілей, цілей-підсумків і цілей-процесів, це процес постановки високих цілей та розробка конкретного плану їх реалізації, перетворення в реальність, постійна візуалізація цілей, ідентифікація себе з цими цілями та їх фіксація.

Самомотивація – це відповідальність за свої дії, а не перекладання вини за власні невдачі на університетську освіту, яка має велику кількість недоліків, на викладачів, які намагаються передати свої знання студентам і вимагають від них напруженої активної діяльності в процесі навчання, це нездатність констатувати відсутність у себе здібностей до обраної професії і бажання присвятити їй усе своє майбутнє життя.

Самомотивація – це розуміння того, що всі проблеми знаходяться всередині самого студента, а не залежать від ситуації та оточення. Самомотивація виникає в процесі проблемного навчання та навчання вмінь самотійно вирішувати сотні проблем щодня. Самомотивація – це об'єктивне оцінювання власного потенціалу, використання різних інтелектуальних тренінгів, пошук високих дальніх цілей, накопичення великого обсягу актуальної наукової інформації, знань, умінь, навичок, які є чудовими мотиваторами.

У процесі саморозвитку необхідно створювати власну систему персональної самомотивації, розвивати позитивне мислення, відчувати «пікові переживання», про які писав А. Маслоу, наповнювати дух оптимістичними ідеями, обирати вид діяльності, який допомагає досягти реалізації поставлених цілей. Важливим мотивом саморозвитку є самоаналіз і самоусвідомлення суб'єктом власних недоліків, невідповідності власної особистості ідеальному образу «Я». Внутрішня мотивація впливає на активність діяльності навіть без зовнішнього підкріплення і зовнішніх вимог.

Система мотивації забезпечує стабільність у прагненні індивіда до згоди з внутрішнім образом «Я». Мотивація досягнення, будучи домінуючою для людини, є також важливим регулятором її саморозвитку, для цього необхідно, щоб власні мотиви суб'єкта входили в структуру його «Я». Ступінь ефективності взаємовпливу мотивації і навчання буде залежати від того, чи лежить навчальна діяльність у центрі мотиваційного ядра особистості, чи слугує для задоволення інших мотивів.

Важливим у процесі саморозвитку є реалізація особистісного потенціалу суб'єкта, формування його власної освітньої траєкторії, яка включає створення своїх особистісно значущих продуктів діяльності (власних текстів, наукових досліджень, магістерських робіт), особистісне цілепокладання, цілеутворення, метапредметні основи змісту освіти (категорії, поняття, тезауруси, символи, теорії), продуктивне, ситуативне навчання, що передбачає самовизначення суб'єкта та особистий пошук рішень проблем, програмування індивідуальної освітньої діяльності, самостійне перетворення раніше засвоєних знань, умінь, навичок.

Бар'єром на шляху саморозвитку є відсутність необхідних професійних знань, умінь, навичок, вольових зусиль, високих цілей, творчих каналів, самоефективності, високого рівня самоорганізації, самопідкріплення, нездатність працювати над собою, займатися саморефлексією, самоаналізом, самопізнанням.

Негативно на процесі саморозвитку суб'єкта впливають завищений рівень домагань, занижені стандарти і вимоги до себе, невпевненість у собі, страх невдач, схильність до конфліктів, дезорієнтація в життєвому просторі, невміння визнавати свої помилки та їх виправляти, несформованість соціальних, психологічних, педагогічних компетенцій, втрата ціннісно-сміслових основ, орієнтація на суто формальні результати, зафіксовані паттерни відносин між викладачами і студентами – «смуга відчуження», егоцентричний характер репрезентації, її центрованість на власних потребах, схильність до афективних станів. Емоційна ізоляція призводить до відчуження соціального, зовнішнього «Я» від «Я» внутрішнього, реального.

Невирішеними залишаються проблеми підвищення незалежного соціального статусу студента, неадекватність програм, планів, змісту навчання соціальної ситуації. Не враховуються зміни установок, децентралізація світосприйняття, потреби, інтереси, цілі студентів. Нервова напруга, негативне самосприйняття впливають на низьку оцінку себе порівняно з іншими чи необгрунтовано завищену самооцінку. Неадекватне самосприйняття, нерозуміння своїх мотивів, ближніх і дальніх цілей призводить до психологічних бар'єрів, емоційної напруги, до погіршення оперативної пам'яті, послаблення уваги і пам'яті, демотивації. Хоча цільовий компонент включається у зміст навчання, цілі студента залишаються поза межами процесу навчання. Більша кількість студентів нездатна описати цілі, яких вони прагнуть досягти в наступні 7 років свого розвитку, керувати своїми емоціями і почуттями при розв'язанні численних проблем і конфліктів, розвивати самодисципліну, перебудовувати образ ситуації відповідно до змін і нових вимог та умов діяльності. Низький рівень самодисципліни, саморегуляції, самоорганізації руйнує процес саморозвитку суб'єкта.

Процес саморозвитку блокує дефіцит репрезентативних здібностей, використання суб'єктивних асоціацій, а не об'єктивний аналіз ситуації, дефіцит часу на обробку інформації, нездатність до рефлексії і пояснення власних дій, невміння виділити ключові елементи ситуації, диференціювати фактор знань і фактор репрезентації інформації. Для саморозвитку суб'єкта необхідним є ментальне самоуправління, яке включає вміння самостійного пошуку інформації, її перетворення, збереження, використання, володіння когнітивними навичками переструктурування тексту, логічне, лінійне, психологічне упорядкування інформації, самопрограмування, критичне творче мислення, здатність до прийняття вірогідних, розумних рішень. Важливою є плідна взаємодія і співтворчість того, хто навчає, і того, хто навчається, їх взаємний детермінізм, ставлення до студента як до незалежної людини з власними почуттями і переживаннями, розуміння його внутрішнього світу і почуттів, необмеження його свободи, неприпущення його гідності, надання можливостей автономної самопобудови, життєвого самовизначення, здатності будувати власні пізнавальні стратегії, компетентний вибір свого життєвого шляху, володіння методами зниження психічної напруги, мистецтвом міжособистісного спілкування, задоволення потреб самоповаги, яке породжує почуття впевненості, гідності.

Для стимуляції процесів саморозвитку суб'єкта необхідними є:

- самодисципліна, яка включає настанову, послідовність, володіння собою;
- уміння контролювати кожний імпульс і бажання, що не дозволяє відволікатися від реалізації поставлених цілей;
- поетапне формування адекватної самооцінки, яка має співпадати з оцінкою викладача;
- особистісна потреба до самовдосконалення;
- усвідомлення особистісного ідеалу, співвідношення з яким викликає незадоволення собою і прагнення змінити себе;
- розроблена студентом програма самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн Л.І. Саморозвиток особистості в освітній системі Франції / Л.І. Зязюн. – Київ, Миколаїв : Вид. МДГУ ім. Петра Могили, 2006.
2. Маслоу А. Мотивация и личность / Абрахам Маслоу. – СПб. : Питер, 2003.
3. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / Карл Роджерс. – М., 1994.